

Neydi Yitirdiklerimiz

– MESUT ÇİFTÇİ · 11 Aralık 2025

Yaşadığımız bu çağda insanlık neyini kaybetmiş olabilir? Kıtalar arası mesafeleri saatler içerisinde aşabiliyorken, on binlerce kilometre uzaktaki bir başka insan ile görüntülü iletişim kurabiliyorken, bilgisayarlarımız saniyeler içerisinde asırlık problemleri çözebiliyorken, hatta uzaya uydular gönderebiliyor ve hatta amansız hastalıklara bile çare bulabiliyorken neyimizi yitirdik zaman içinde? Bu karanlık, bu kaos, bu karmaşa neden? Muhakkak bir şeyleri kaybettik de kaybettiğimiz o şeylerin boşluğunda oluyor tüm bunlar. Aksi halde bu kadar ilerlemişken, insanlığın ve evrenin sınırlarını zorlamaya niyetlenirken neden özenelim binlerce yıl önce yaşamış atalarımızın hayatına, neden öykünelim geçmişe?

İnsan sahip olduğu şeylerin kıymetini bilmez derler. Belki de bu yüzden kıymetini bilemdik ve yitirdik kıymet vermemiz gerekeni. Belki de küçük menfaatler için heba ettiği tüm değerleri. Ancak gökyüzündeki güneş gibi görünür olan bir gerçek var ki; o da insanlığın çağımızda vicdan ve merhametini kaybetmiş olduğu gerçeğidir. Esasında her insanın kalbinde saklı duran, yaratılış mayasına katılan, insanı insan yapan ve en karanlık gecelerde bile yolunu aydınlatan küçük ama kuvvetli bir kandil gibidir merhamet. Ne fırtınalar söndürebilir onu ne boranlar, ne de zamanın acımasız rüzgârları. Ancak çağımızda tüm insanlık, toplumlar, devletler, kurumlar ve insana ait ne varsa işte hepimiz bir olduk ve yaşamamız için en gerekli şeyi el birliğiyle söndürdük ya da görmezden geldik. Peki, ne için yaptık bunu? Biraz daha fazla para için mi, mal için mi, mülk için mi, biraz daha fazla dünya malı için mi? Halbuki dünya, ay, güneş ve hatta evren bile vicdan ve merhamet ekseninde dönmüyor muydu?

Şimdi Mars gezegeninde koloni kurma hazırlıkları yaparken, yapay zekâ ile tüm sorunlarımız saniyeler içinde çözüme ulaşırken, şehirler arası mesafeler saatler ile ölçülebilirken, tüm tüketim maddeleri ve ihtiyaçlar insana cep telefonu kadar uzakken bu vicdan ve merhamet masalları da nereden çıktı öyle değil mi ya? Eski zamanlardan çıkıp gelmiş bir hortlak gibi nasıl yazımızın konusu oldu? Böylesi bir eski zaman romantikliğine ne gerek vardı? Küreselleşen dünyada, uluslararası şirketler ve firmalar, altın ve gümüş borsaları, hisse senedi ve vadeli işlem borsaları, kripto paralar, milyon dolarlık oteller, alışveriş merkezleri, altın tozuyla kaplı kahveler, lüks et lokantaları, yeni nesil kahveciler ve daha neler neler varken eski oda çağdışı iki hortlak vicdan ve merhamette nereden çıktı? Kazanmak, rekabet, büyümek, motivasyon, tutku, hırs dururken vicdan ve merhamet kimin işine yarayacaktı? Kim ne yapsındı ki vicdanı ve merhameti? Vicdan ve merhamet bir şirketin yıllık bilançosunu artırabilir miydi ya da banka hesabında bir yükselmeye eden olabilir miydi? Ne işe yararlardı ki? Elbette çağımız düşünce yapısı bu soruları soracak ve belki de bu yazıyı okumaya değer bile bulmayacaktır. Ancak gerçek böyle midir? İnsanlığın çağımızda yitirdiği en mühim değerler bunlardır halbuki; vicdan ve merhamet. Dünyamızın en büyük problemi de budur. İklim değişiklikleri, nükleer silahlanma, savaşlar, açlık, kıtlık, çevre kirliliği, emperyalist güçler, diktatörlükler, insan haklarını ihlalleri ve aklınıza ne geliyorsa dünyanın ve insanlığın sonunu hazırlayan hepsinin temelinde vicdan ve merhamet eksikliği ya da yokluğu vardır. Çünkü eğer vicdan ve merhamet temelinde bir sistem üzerinde inşa edilseydi tüm insanı sistemler saydığımız

tehlikelerin hiç birisi doğmazdı. İnsan vicdan ve merhamet çerçevesinden baksaydı dünyaya öncelikle kendine ve sonra doğadaki tüm canlılara saygı duyardı. Lüks için doğayı yani bitkileri ve hayvanları mal olarak görüp katletme yolunu seçmezdi, nükleer silahlar icat edip kitlesel yok edişler düşlemezdi, dünyayı bu kadar kirletmez ve insanlığı vahşice sömürmek istemezdi. Vicdan ve merhamet görmezden gelinip yitirmeseydi tüm bunlar olmazdı; bu karanlık, bu kaos, bu kan.

Çağımızın parlak ekranları yüzümüzü aydınlatırken, içimizdeki karanlık biraz daha büyüyor, farkında mısınız? Ne kadar ışık varsa dışarıda, o kadar gölge var içimizde. Çünkü insan, ışığını yanlış yerde arıyor artık. Güneşi elinde taşıyabileceğine inanıyor ama içindeki küçücük kandili koruyamıyor. Evrendeki karanlığı delip geçen roketler yapabiliyoruz; fakat bir çocuğun gözyaşını silecek kadar inceltmemiyoruz yüreğimizi. Bir yanımız uzayı keşfetmeye meraklı, bir yanımız kendi iç âlemine kör. Bilgi çoğaldıkça hikmet azalıyor; hız arttıkça derinlik kayboluyor, gürültü yükseldikçe kalbin fısıltısı duyulmaz oluyor. Yani biz büyüdükçe küçülüyoruz aslında.

Koca koca şehirlerde, metropollerde milyonlarca insan birbirine dokunmadan yaşarken, kendini kalabalığın içinde yapayalnız hissediyor. Çünkü insana insanı bağlayan şey teknoloji değil; kalptir, ruhtur, vicdandır ve merhamettir. Beton yükseldikçe gönüller alçalıyor, binalar göğe uzandıkça insanlar birbirine eğilemiyor. Oysa vicdan dediğimiz şey, bir kişinin değil; insanlığın ortak kalp atışıdır. Bir yerde bir çocuk açsa, dünyanın öbür ucunda bir annenin içi sızlar; bir yerde bir ağaç kesilse, bir kuşun yuvası dağılır; bir yerde bir savaş çıkarsa gökyüzündeki bulut bile kararır. Biz bunları hissedemez hâle geldik işte. İnsanın kaybettiği şey tam da budur: hissedilen kalp. Artık duymuyoruz birbirimizi. Kimse kimsenin acısına eğilmiyor, kimse kimsenin gözünün içine bakmıyor. "Benim derdim bana yeter," deniyor. Oysa insan, derdini paylaşınca hafifler; merhamet edince iyileşir, iyileştikçe de insan olur. İnsan insanın zehrini alır. Ama çağımızda insan insanı zehirliyor acımasızca.

Şimdi soralım kendimize, şirketlerimize, devletlerimize ve tüm insanlığa: Mars'ta şehir kursak ne olur, gönlümüzde şehir kalmadıktan sonra? Yapay zekâ her sorunu çözsene ne olur, insan yüreği kör kaldıktan sonra? Altınla kaplı kahveler içsek ne olur, bir komşunun sofrasında sıcak bir çorbanın yerini tutmadıktan sonra? İnsanlığın sorunu, fazla gelişmiş olması değil; gelişirken köklerinden kopmasıdır. İnsanlık hızla koştu ama koşarken elinde çok kıymetli bir şeyi düşürdü. Şimdi biz, o düştüğünü bile unutan bir toplum olduk. Belki de yeniden aramamız gereken şey, en yakın mesafede duruyor: Kendi kalbimizde. Çünkü merhamet, insanın yaradılışındaki en saf izdir. Vicdan, içimize yazılmış en kadim yasadır. Bu iki değer kaybolduğunda, insanın içindeki evren söner, dışındaki evren anlamsızlaşır. Dünya bugün karanlıksa, karanlığı yapan biziz. Ama unutmayalım: karanlığı yapan insan olduğu gibi, aydınlığı da insan yapacaktır. Bir tek kalbin tekrar ısınması, bir tek insanın yüreğinin yeniden yumuşaması, işte bütün değişim böyle başlar. Çünkü merhamet, en küçük damlasıyla bile bir çağın kaderini değiştirebilecek kadar kudretlidir. Belki de yapmamız gereken şey şudur: Gökleri fethetmeden önce gönülleri fethetmek, teknolojiye hükmetmeden önce nefsimize hükmetmek, dünyayı kurtarmadan önce insanlığı kurtarmak. Zira unutmayalım, insanı kaybeden dünya, her şeyi kaybeder. İnsanlığını bulan insan ise, dünyayı yeniden kurabilir.

Vicdan kalbin en tenha odasında bekleyen bir bilge gibidir. Gözleri kederle değil, anlayışla bakar. Yanlış yaptığımızda kızmaz, bağırılmaz; sadece sessizliğinin içine bir ayna koyar. O aynaya baktığımızda, gerçeği

bütün çıplaklığıyla görürüz. İşte o an, insan kendine dönmenin ne kadar zor ama ne kadar gerekli olduğunu anlar. Merhamet, yeryüzüne düşen her yağmur damlasında saklıdır aslında. Bir damla su, kurumuş bir toprağa değdiğinde nasıl yeşili çağırırsa, bir damla merhamet de insanın ruhuna değdiğinde iyi olan her şeyi çağırır. Çünkü merhamet, insanlığın iliklerine dokunan görünmez bir şifadır. Kalbi taşlaşmış birine bile değdiğinde, o taşın içinden ince bir su sesi yükselir. Bazen uykumuzun en derin yerinde çalan bir çingirak, bazen sokağın karanlığında sessizce omzumuza dokunan bir el. İçimizdeki pusulanın ibresi o; neyi yapmamız, neyden vazgeçmemiz gerektiğini bizden daha iyi bilir. Gürültüyle değil, fısıltıyla konuşur. Kimse duymasa bile, biz duyarız. Bazen bir çocuğun gözyaşında saklıdır merhamet, bazen bir yaşlının titreyen eline değen sıcak bir avuçta, bazen sokakta üşüyen bir cana uzatılan bir lokmada ve bazen de, kendi içimizde affedip sarıp sarmalamamız gereken yaralarda. Vicdan da aynı şekilde, günün telaşında unutulmuş bir sandık gibi durur içimizde. Sandığı açtığımızda karşımıza çıkan şey, aslında kim olduğumuzun cevabıdır. Kimi zaman bu cevap bizi gururlandırır, kimi zaman da yüzümüzü yere çevirtir. Ama her iki hâlde de öğretir, büyütür, olgunlaştırır. Merhamet, insanın kalbinde açılmış bir bahçedir. Gönül ne kadar yorgun olursa olsun, o bahçede bir çiçek mutlaka açar. Vicdan ise o bahçenin bekçisidir. Çiçeklerin solmaması için gece gündüz nöbet tutar. İnsan, merhamet ettikçe eksilmez. Aksine çoğalır, genişler, derinleşir. İçindeki karanlık odalar bir bir aydınlanır. Vicdan, bu aydınlığın sessiz ama en sadık yol arkadaşıdır. Dünya ne kadar sertleşirse sertleşsin, merhameti elden bırakmayan insanın yüreği incelmez; bilakis daha sağlam, daha gerçek bir hâl alır. Çünkü merhamet, insan olmanın en güzel, en saf, en korunmuş hâlidir. Vicdan ise o hâlin sarsılmaz temelidir. Belki de yaşamak dediğimiz şey, insanın kendi kalbine dokunabilecek cesareti bulmasından ibarettir. Kalbine dokunabilen her insan, dünyaya dokunabilecek kadar güçlüdür.

Ömrümce yaşadığım küçük coğrafyada, çevremdeki insanlarda hep eksikliğini hissettim bu iki değer. Anladım ki yalnızca benim hayatımda değil tüm dünyada yitirilmiş vicdan ve merhamet. Kimse kimseye acımıyor artık, kimse kimseye merhamet etmiyor. Tüm insanlık bir bataklığın içinde çırpındıkça batıyor ve battıkça çırpınıyor. Ben değilim yalnız bu bataklıkta derinlere gömülen.